

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การดูแลรักษาสุขภาพช่องปากและฟันที่ดีเป็นสิ่งสำคัญเพราะช่วยทำให้การรับประทานอาหารมีความสะดวกและมีประสิทธิภาพการพูดสามารถพูดได้อย่างชัดเจนสุขภาพช่องปากและฟันที่ดี ควรมีลักษณะฟันที่ดูสะอาดเหงือกสีชมพู ไม่เจ็บ หรือมีเลือดออกเวลาแปรงฟันหรือขัดฟันไม่มีปัญหาเรื่องกลิ่นปากโดยการพบทันตแพทย์นั้นควรพบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งในการให้บริการทางทันตกรรมมีหลายประเภท โดยประเภทที่ประชาชนเข้ามาใช้บริการมากที่สุด ได้แก่ การถอนฟัน รองลงมาคือ ขูดหินน้ำลาย และการอุดฟัน ตามลำดับ(สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข,2549)

ในปัจจุบันการจัดฟันเป็นที่นิยมเพราะมีเป้าหมายสำคัญที่มุ่งเน้นด้านสุขภาพในช่องปากของผู้มารับการรักษาให้เกิดความสมดุลของฟันและใบหน้า โดยเฉพาะการสบฟัน ซึ่งเป็นปัญหาอย่างหนึ่งของสุขภาพในช่องปาก โดยลักษณะผิดปกติที่พบบ่อย ได้แก่ ฟันซ้อนเก ฟันยื่น ฟันสบลึก ฟันห่าง เป็นต้น ซึ่งสาเหตุของการสบฟันที่ไม่ดีเกิดจากสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ พันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม ประการแรก คือ สาเหตุกรรมพันธุ์นั้นเกิดจากการถ่ายทอดลักษณะของฟัน, จำนวนซี่ฟัน, ขนาด และตำแหน่งของขากรรไกรจากบิดามารดามายังลูก เช่น ฟันหายไป ฟันเกิน ความไม่สัมพันธ์กันระหว่างขนาดของฟันและขนาดของขากรรไกรบนล่าง เช่น ฟันที่มีขนาดใหญ่ในขากรรไกรที่เล็กกว่าจะทำให้เกิดการซ้อนเกของฟัน หรือในทางกลับกัน ฟันที่มีขนาดเล็กและมีขากรรไกรใหญ่ จะเกิดช่องว่างระหว่างซี่ฟันได้ นอกจากนี้ความผิดปกติของการสบฟันที่เกิดจากความผิดปกติมาตั้งแต่กำเนิด เช่น มีภาวะปากแหว่งเพดานโหว่ ก็มีการถ่ายทอดทางพันธุกรรมมาสู่ลูกเช่นกัน ประการที่สอง สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การมีนิสัยผิดปกติ เช่น ดูนม นัว หายใจทางปาก ลิ้นคุดฟันเวลากิน การสูญเสียฟันและมีได้ใส่ฟันทดแทน ทำให้ฟันข้างๆล้มหรือไม่มีที่ขึ้น หรือการเกิดอุบัติเหตุแถบใบหน้า ก็สามารถทำให้เกิดความผิดปกติของการสบฟันขึ้นได้ ดังนั้น การรักษาทันตกรรมจัดฟันสามารถช่วยแก้ไขความผิดปกติได้ ส่งผลให้การเรียงตัวของฟันมีความเหมาะสมเป็นระเบียบเรียบร้อย ช่วยให้ทำความสะอาดได้ง่ายขึ้นจึงส่งผลให้เกิดอาการหรือโรคต่าง ๆ ในช่องปาก อาทิเช่น การสึกของฟัน ฟันผุ หรือ โรคปริทันต์ ลดน้อยลง

แต่นอกเหนือนี้ยังเป็นค่านิยมที่ทำให้รู้สึกอึดใจ จึงนิยมจัดฟันกันมากขึ้น เนื่องด้วยวัสดุในการจัดฟันมีวัสดุที่หลากหลาย เช่นในกรณีผู้จัดฟันในช่วงวัยรุ่น จะมีความต้องการสีฟันของวัสดุที่ใช้ ซึ่งผู้จัดฟันสามารถเลือกได้และเปลี่ยนได้ตลอดการรักษา แต่ในกรณีผู้จัดฟันในช่วงวัยทำงานซึ่งต้องการความเรียบร้อยและดูให้เหมาะสมกับอาชีพที่ทำ วัสดุทางทันตกรรมจัดฟันจึงมีให้เลือกหลายแบบ ทำให้การจัดฟันมีค่าใช้จ่ายที่หลากหลายโดยค่าใช้จ่ายในการจัดฟัน จะอยู่ในช่วงราคาเริ่มต้นตั้งแต่หลักหมื่นบาท จนถึงหลักแสนบาท ขึ้นอยู่กับวัสดุที่เลือกใช้และลักษณะปัญหาของแต่ละบุคคล ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 ประเภทของการจัดฟันและค่าใช้จ่ายในการรักษาโดยเฉลี่ย

หน่วย : บาท

ประเภทการจัดฟัน	ค่าใช้จ่ายในการรักษา (โดยเฉลี่ย)
จัดฟันแบบโลหะ	30,000-45,000
จัดฟันแบบสีเหมือนฟัน	50,000-70,000
จัดฟันแบบดามอน	60,000-75,000
จัดฟันแบบถอดได้	90,000-110,000
จัดฟันแบบด้านใน	120,000-150,000

ที่มา : www.dental108.com (13 กันยายน 2555)

ขั้นตอนและกระบวนการก่อนจะทำการจัดฟันนั้น จะเป็นการตกลงของผู้มาใช้บริการและทันตแพทย์จัดฟัน(ภาควิชาทันตกรรมจัดฟัน คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล,2551) โดยสามารถแบ่งขั้นตอนก่อนการจัดฟันได้ดังนี้

1.ทันตแพทย์จัดฟันจะซักถามถึงเหตุผลในการจัดฟันของผู้ป่วยตรวจวิเคราะห์ด้วยตาเปล่า และแจ้งแผนรักษาคร่าวๆให้ผู้ป่วย

2.หากผู้ป่วยสนใจที่จะรับการรักษา ทันตแพทย์จัดฟันจะซักประวัติโรคประจำตัว เอ็กซเรย์ฟัน กระดูกขากรรไกร และใบหน้า พิมพ์แบบจำลองฟัน ถ่ายรูปฟัน และใบหน้าของผู้ป่วย เพื่อเป็นข้อมูลในการวินิจฉัยและวางแผนการรักษาอย่างละเอียด และเก็บไว้เปรียบเทียบผลก่อนและหลังการศึกษา

3.อธิบายแผนการรักษา และทางเลือก ประเมินระยะเวลา และค่ารักษาตลอดจนเปิดโอกาสได้ซักถามข้อสงสัยต่างๆ

4. หากมีฟันผุ ฟันคุด หินน้ำลาย หรือเหงือกอักเสบต้องทำการอุดฟัน ถอนฟัน ขูดหินปูน และรักษาโรคเหงือกให้เรียบร้อยก่อนการจัดฟัน โดยการถอนฟันเพื่อการจัดฟันจะถอนฟันกรามน้อยที่อยู่หลังฟันเขี้ยวออกซึ่งไม่ค่อยมีผลกับการบดเคี้ยวนัก แต่ในผู้ป่วยบางราย อาจจะต้องถอนฟันซี่อื่นแทน เช่น ฟันที่ผุมาก ฟันที่มีวัสดุอุดใหญ่ ฟันที่มีรูปร่างผิดปกติ เพื่อเก็บพื้นที่ดีที่สุดไว้ แต่ก็อาจทำให้การรักษายุ่งยากซับซ้อนขึ้น ใช้เวลานานกว่าปกติ

ดังนั้นตัวที่กำหนดความแตกต่างของการจัดฟัน คือวัสดุที่ใช้เป็นชิ้นส่วนในการจัดฟันซึ่งสามารถแบ่งประเภทการจัดฟันสามารถแบ่งประเภทได้ดังนี้

1. จัดฟันแบบโลหะ

จัดฟันแบบโลหะเป็นที่ได้รับความนิยมมากที่สุด และมักพบเห็นได้โดยทั่วไปในหมู่วัยรุ่น โดยการติดเครื่องมือจัดฟันแบบโลหะ (Bracket or Braces) ไว้ที่ผิวด้านหน้าฟัน เพื่อทำการเรียงฟันให้สวยงาม ปัจจุบันได้มีการพัฒนาวัสดุที่ใช้จัดฟันให้มีขนาดเล็กลง และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้สึกสะดวกสบาย รวมไปถึงสีของยางที่ใช้จัดฟันที่มีหลากหลาย จนกลายเป็นแฟชั่น และมีสีให้เลือกมากมายตามความต้องการของคนไข้ ดังแสดงในรูปที่ 1.1

ที่มา : www.dental108.com (13 กันยายน 2555)

รูปที่ 1.1 แสดงการจัดฟันแบบโลหะ

2. จัดฟันแบบสีเหมือนฟัน

จัดฟันแบบสีเหมือนฟันเป็นการพัฒนาอุปกรณ์ของจัดฟันด้วยการใช้วัสดุเซรามิกแบบพิเศษ หรือคริสตัลพิเศษแทนการใช้แบบโลหะ เป็นมักเห็นได้ตามทั่วไปอีกแบบหนึ่ง แต่ไม่เป็นที่นิยมมากนักในหมู่วัยรุ่น แต่มักจะพบได้ในกลุ่มคนไข้ผู้ใหญ่ หรือผู้ที่ต้องการจัดฟัน แต่ไม่ต้องการเป็นที่สะดุดสายตา และตามความเหมาะสมกับอาชีพที่ทำ ดังแสดงในรูปที่ 1.2

ที่มา : www.dental108.com (13 กันยายน 2555)

รูปที่ 1.2 แสดงการจัดฟันแบบสีเหมือนฟัน

3. จัดฟันแบบดามอน

จัดฟันแบบดามอน จะมีลักษณะคล้ายๆกับเหล็กจัดฟันทั่วไป เพียงแต่เหล็กจัดฟันจะมีบานพับเล็กๆติดอยู่ในตัวเหล็กซึ่งสามารถปิด เปิดได้และสามารถจับกับลวดจัดฟันได้ ด้วยแรงที่คงที่ไม่เปลี่ยนแปลงเหมือนยางสี ทำให้มีแรงที่สม่ำเสมอในการดึงฟันตลอดเวลา จึงลดระยะเวลาในการพบทันตแพทย์ และลดระยะเวลาในการจัดฟันให้เร็วขึ้น ดังแสดงในรูปที่ 1.3

ที่มา : www.judfun.org (13 กันยายน 2555)

รูปที่ 1.3 แสดงการจัดฟันแบบดามอน

4. จัดฟันแบบถอดได้

การจัดฟันถอดได้ เป็นเครื่องมือจัดฟันที่ถูกออกแบบมาเฉพาะบุคคล โดยใช้วัสดุที่บางใส เรียบติดกับเนื้อฟัน ไม่มีเหล็กหรือลวดจัดฟันมากวนใจ ขณะใส่เครื่องมือจัดฟัน อยู่คนรอบข้างแทบจะไม่มีใครสังเกตเห็น สามารถถอดออกได้จึงไม่ต้องยุ่งยากในการทำความสะอาดฟัน สามารถรับประทานอาหารได้โดยไม่ต้องกังวลว่าเครื่องมือจะหลุด หรือมีเศษอาหารติด ดังแสดงในรูปที่ 1.4

ที่มา : www.judfun.org (13 กันยายน 2555)

รูปที่ 1.4 แสดงการจัดฟันแบบถอดได้

5. จัดฟันแบบด้านใน

การจัดฟันด้านใน เป็นวิธีจัดฟันแบบพิเศษที่ติดเครื่องมือบริเวณด้านหลังของฟัน จึงทำให้มองไม่เห็นเครื่องมือจากด้านนอกและเหมาะกับบางสาขาอาชีพที่ไม่สามารถจัดฟันด้านนอก และต้องอาศัยทันตแพทย์ผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านนี้โดยเฉพาะซึ่งต้องใช้เทคนิคพิเศษและแผนการรักษาที่ซับซ้อนและมีความยากกว่าการจัดฟันแบบธรรมดา ดังแสดงในรูปที่ 1.5

ที่มา : www.dental108.com (13 กันยายน 2555)

รูปที่ 1.5 แสดงการจัดฟันแบบด้านใน

โดยเมื่อผู้มาใช้บริการตัดสินใจจัดฟัน ทันตแพทย์จะทำการติดเครื่องมือและนัดให้ผู้ใช้บริการมาพบทุก 1 เดือน แต่บางประเภทอาจจะนัดเวลามากกว่าโดยขึ้นอยู่กับประเภทของการจัดฟันที่เลือก เพื่อทำการปรับเครื่องมือจัดฟัน เป็นระยะเวลาประมาณ 2-3 ปี และเมื่อเอาเครื่องมือจัดฟันออกแล้วยังคงต้องใส่เครื่องมือคงสภาพฟันต่อไปเพื่อไม่ให้ฟันเคลื่อนตัวกลับมามีตำแหน่งเดิม

โดยการจัดฟันค่าใช้จ่ายที่ใช้ในแต่ละบุคคลจะไม่เท่ากันเพราะขึ้นอยู่กับการดูแลรักษาสุขภาพช่องปากของผู้มาใช้บริการก่อนจะทำการจัดฟัน เพราะจะไม่รวมถึงการถอนฟัน ขูดหินปูน อุดฟัน ภายถ่ายรังสี อุปกรณ์พิเศษที่ช่วยในการจัดฟัน เครื่องมือคงสภาพฟัน พิมพ์ปากทำแบบศึกษา ฯลฯ ซึ่งค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นมาจะไม่เท่ากันเพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลและสถานที่ที่ใช้บริการ โดยปัญหาและอุปสรรคที่ผู้จัดฟันต้องเจอคือ มีอาการเจ็บหลังจากการเปลี่ยนอุปกรณ์จัดฟันทุก 1 เดือน เนื่องจากฟันมีการเคลื่อนตัว การกินอาหารก็จะต้องเลือกอาหารที่ไม่แข็ง หรือบดเคี้ยวยาก เพราะจะเกิดผลเสียกับอุปกรณ์จัดฟัน รวมทั้งการรักษาความสะอาดของช่องปากจะต้องมีการดูแลรักษาความสะอาดมากกว่าเดิม แต่เหตุผลที่กล่าวมาก็ไม่ได้เป็นผลให้การจัดฟันมีแนวโน้มที่ลดลงโดยดูจากค่านิยมที่มากขึ้นทั้งคนที่มารับบริการทันตกรรมจัดฟัน และจำนวนคลินิกทันตกรรมที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีคลินิกทันตกรรมมากที่สุดในอันดับหนึ่งของเขตพื้นที่ในภาคเหนือ ซึ่งมีคลินิกทันตกรรมของภาคเอกชน จำนวน 104 แห่ง และในส่วนของภาครัฐที่ให้บริการจัดฟัน มีจำนวน 4 แห่ง อันได้แก่ ภาควิชาทันตกรรมจัดฟัน คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โรงพยาบาลนครพิงค์ โรงพยาบาลสันป่าตอง และคลินิกทันตกรรมพิเศษ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุขสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2555) จากข้อมูลดังกล่าวสามารถชี้ให้เห็นว่าการให้บริการทันตกรรมในจังหวัดเชียงใหม่เป็นที่ตอบรับจากผู้ใช้บริการเป็นอย่างดี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 จำนวนสถานประกอบการลักษณะทันตกรรม ทันตกรรมเฉพาะทางของภาคเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2553- 2555

หน่วย : แห่ง

รายการ	2553	2554		2555	
	จำนวน (แห่ง)	จำนวน (แห่ง)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)	จำนวน (แห่ง)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)
เขตอำเภอเมือง	95	99	4.21	104	5.05
เขตต่างอำเภอ	26	25	-3.85	31	24
รวม	121	124	2.48	135	8.87

ที่มา : กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่,

3 พฤษภาคม 2555

จากการศึกษาพบว่า อัตราการเจริญเติบโตของจำนวนคลินิกทันตกรรมในเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่ ปี 2554 เพิ่มขึ้นจากปี 2553 เป็นร้อยละ 4.21 และปี 2555 เพิ่มขึ้นจากปี 2554 เป็นร้อยละ 5.05 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่ามีอัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการทันตกรรมจัดฟัน บั๊จจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการทันตกรรมจัดฟัน และเพื่อต้องการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการทันตกรรมจัดฟันในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับด้านทันตกรรมจัดฟัน รวมทั้งทันตกรรมจัดฟันในปัจจุบันเป็นที่นิยมมากขึ้น ทำให้ผู้วิจัยเลือกที่จะวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของตลาดบริการทันตกรรมจัดฟันในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อทันตบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาและปรับปรุงบริการทันตกรรมจัดฟันให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้บริการต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการทันตกรรมจัดฟัน ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการทันตกรรมจัดฟันในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการทันตกรรมจัดฟันในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

ภาครัฐและเอกชน สามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของตลาดบริการทันตกรรมจัดฟันในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นประโยชน์ต่อทันตบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาปรับปรุงสถานประกอบการของทันตกรรมจัดฟันต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการทันตกรรมจัดฟันในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากคลินิกทันตกรรมของภาครัฐและเอกชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2555 ถึง เดือนธันวาคม 2555

1.5 นิยามศัพท์

ทันตกรรมจัดฟัน เป็นสาขาหนึ่งทางทันตกรรม ที่วิเคราะห์ วินิจฉัยวางแผนป้องกัน และรักษาความผิดปกติของการเรียงฟันและการสบฟันรวมทั้งปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งและขนาดของขากรรไกรตลอดจนความสัมพันธ์ของขากรรไกรกับใบหน้าโดยการศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาการจัดฟันทุกประเภท

คลินิกทันตกรรม สถานพยาบาลทางด้านทันตกรรมที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการสถานพยาบาล ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่